

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 36.

Lördagen den 11 juli.

Kl. 1 e. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare v. häradsh. Karl Herlitz, som lider av luftrörskatarr (bronchitis), för närvarande bör hålla sig i stillhet, intygas
Stockholm den 11 juli 1914.

Alfred Ljung
leg. läk.

§ 2.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 195, angående vården av blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.

Vidare överlämnade herr statsrådet *Broström* Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 227, angående användande av allmänna besparingar å riksstatsens femte huvudtitel till anskaffning av undervisningsmateriel för sjökrigsskolan m. m.;

nr 228, angående anslag till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna m. m.;

nr 229, angående anslaget till pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar;

nr 230, angående anvisande av medel till vissa byggnadsföretag vid armén; och

nr 226, angående ändrade villkor för lån från odnignslånefonden.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 36. 1

till statsutskottet motionerna:

nr 235, av herr *Juhlin* och

nr 236, av herr *Olson* i Torsby *m. fl.*; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 237, av herr *Zetterstrand*.

§ 4.

Härefter föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 10 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3 och 4.

§ 5.

Till avgörande förelåg först statsutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar i avseende å utgifterna för kapitalökning, i vad dessa angå statens vattenfallsverk.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. en ångkraftstation vid Älvkarleby

Härefter föredrogs *punkten 6*, angående anslag för anläggande av en ångkraftstation för statens kraftverk vid Älvkarleby; och begärdes ordet därvid av

Herr Berg i Staby, som yttrade: Ja, herr talman, jag tänker icke framställa något yrkande, då statsutskottet i sitt utlåtande är fullkomligt enigt; och jag vill göra detta så mycket mindre som utskottet ju heller icke ställt sig avvisande till den proposition, som framlagts av regeringen. Jag har dock velat i samband med detta ärende påpeka, att tillgången på vattenkraft vid Älvkarleby-fallen och därmed tillgången på elektrisk kraft därifrån står i nära samband med jordbrukare-intressen i Uppsala län för närvarande. Då jag har den äran att representera detta län, har jag vid detta tillfälle ansett lämpligt att framhålla detta.

Det vill av Kungl. Maj:ts proposition synas, som om tillgången på prima kraft vore rätt begränsad, och som om den redan vore upptagen till stor del. Såväl inom hushållningssällskapet som ock inom lantmannasammanslutningar i Uppsala län har frågan om elektrifiering av jordbruket därstädes flerfaldiga gånger varit på tal, och ett stort intresse finnes för saken. Av stor betydelse är dock naturligtvis, att tillgång just på *prima* kraft finnes för jordbruksändamål. Vid sådant förhållande har jag icke kunnat underlåta att vid detta tillfälle fästa uppmärksamheten på detta förhållande och uttala den förhoppningen, att när, som vi tro, ärendet kommer tillbaka vid ett annat tillfälle och då kanske ännu grundligare utrett i av utskottet

önskad riktning, särskilt det behov av kraft, som förefinnes för jordbruket inom Uppsala län, kommer att vinna beaktande. *Ang. en ångkraftstation vid Alvskarleby.*

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan. *(Forts.)*

Punkterna 7—9.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar biföllos av kammaren.

§ 6.

Härpå föredrogs vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be- myndigande för vattenfallsstyrelsen att försälja till statens kraft- verk hörande elektriska ledningsnät m. m.;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar i avseende å utgifterna för kapitalökning, i vad dessa angå under civildepartementet hörande utlåningsfonder;

nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverksproposi- tionen gjorda framställning om ökning av fonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag för täckande av förvaltningskostnaderna för nämnda lånefond år 1915; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående över- förande av visst belopp till den i 19 § av lagen angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar den 4 juli 1910 om- förmälda fond; samt

lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 25 § i förord- ningen angående patent den 16 maj 1884, lag om ändrad lydelse av 4 och 16 §§ i lagen om skydd för varumärken den 5 juli 1884 samt lag om ändrad lydelse av 20 § i lagen om skydd för vissa mönster och modeller den 10 juli 1899.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för förbättring av folkskoleväsendet på landsbygden. *Ang. förbättring av folkskoleväsendet på landsbygden.*

I anslutning till vad herr *Helger* föreslagit uti en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 155, hemställde utskottet, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t an-

Ang. förbättring av folkskolväsendet på landsbygden.
(Forts.)

hålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, vad som från statens sida kunde göras för förbättring av folkskolväsendet på landsbygden.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr Linders, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det är en synnerlig viktig fråga, som motionären här har framfört; och utskottet har mycket välvilligt, glädjande nog, behandlat densamma. Jag har heller icke för min del något annat yrkande än det vartill utskottet kommit, men jag har dock velat med några ord påpeka en sak i detta sammanhang, som torde vara väl så viktig att beakta. Det är naturligtvis av stor vikt, att en så pass betydelsefull fråga bliver utredd och kommer att särskilt belysas. Nu har motionären här framfört de svårigheter, som finnas ute på landsbygden för skolväsendet, påpekat bristfälligheterna häruti och anvisat åtskilligt, som är av vikt att söka nå fram till. Men det är *en* sak, som man både i utskottets utlåtande och i motionen icke fäst så stor vikt vid, och det är de ekonomiska möjligheter, som förefinnas för att på ett tillfredsställande sätt lösa vår skolfråga ute på landsbygden. Det är långt ifrån nog med att göra en gest åt statsmakterna, att de få välvilligt bidra till utvecklingen av skolväsendet. Därtill kommer en annan synpunkt, också av ekonomisk art, men på samma gång en ren organisationsfråga. Det är frågan, huruvida det är tillfredsställande ordnat med vårt skolväsende beträffande själva organisationen av skoldistriktet. Jag förmenar, att det är en viktig angelägenhet; och man torde icke komma till en enligt mitt förmenande tillfredsställande lösning, om man icke förstår sig på även detta spörsmål. Det är frågan, huruvida icke våra skoldistrikt kunde omläggas så att de bleve större; det vill säga så, att skoldistriktet icke behövde vara fullt avhängiga av den borgerliga kommunens gränser. Det finnes åtskilliga kommuner, vilka, tack vare en gynnsam avgränsning och ett tillräckligt stort invånareantal, — även tack vare att de ha till sitt förfogande ekonomiskt gynnsamma förhållanden — kunna tillfredsställande ordna sitt skolväsende på landsbygden — jag höll på att säga — nästan lika bra som i städerna. Det finns landskommuner, som ha den rena A-typen överallt genomförd och det är ju en mycket tillfredsställande lösning. Emellertid finnas sida vid sida med sådana kommuner andra kommuner, som icke äro så väl ställda med avseende på sin geografiska utsträckning, att de kunna centralisera sitt skolväsende, och även kommuner, som ha ett sådant fåtal innevånare och så litet antal skolpliktiga barn, att det skulle vara alldeles omöjligt att ordna skolväsendet på ett förstklassigt sätt.

Det är med utgångspunkt ifrån dessa omständigheter, som jag

velat påvisa, just att det är av mycket stor betydelse, att man även kommer ihåg den omständigheten som verkar till förfång för ett ordentligt ordnande av skolväsendet på landet, då nu möjlighet visat sig såsom jag hoppas att det blir utredning om ett bättre ordnande av skolväsendet på landet. Jag har med detta, herr talman, såsom jag ifrån början angav, icke velat framställa något annat yrkande än utskottets, men jag har ansett, att motiveringen bleve något fylligare, om även denna synpunkt anfördes.

Ang. förbättring av folkskoleväsendet på landsbygden
(Forts.)

Vidare anförde:

Herr Beckman: Herr talman! Då jag har en annan mening än utskottet kommit till, är detta icke därför, att jag ej hyser lika stort intresse som utskottet för folkskoleväsendet, vilket nu, särskilt vad landsbygden beträffar, måste sägas på många håll vara i hög grad försummat. Men det synes mig vara en bättre och enklare väg, än den utskottet föreslagit, att komma fram till det mål, man eftersträvar, om man ser tiden an och ser till vad den nyss tillsatta folkskoleöverstyrelsen kommer att kunna uträtta i det fallet. Den har så nyss börjat sin verksamhet, att man ej kan begära, att den ännu skall ha kommit så synnerligen långt.

Då riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag satt till en särskild styrelse, som skall verka speciellt för folkskoleväsendets förbättrande naturligtvis även på de trakter, där detta hittills varit eftersatt, synes det mig vara allra enklast att man låter överstyrelsen komma med det initiativ till förbättring härvidlag, som den säkerligen bättre än någon annan är i stånd till att ge. Om riksdagen nu skulle antaga det förslag utskottet framställt, blir väl Kungl. Maj:ts första åtgärd i alla fall att remittera ärendet till folkskoleöverstyrelsen, varigenom denna får en påminnelse, som är alldeles onödig, eftersom den förmodligen redan satt sig i arbete att uttänka och utarbeta planer till folkskoleväsendets förbättring.

Jag ber därför att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Hildebrand: Herr talman! Jag är ledsen över att även i dag nödgas uppträda mot första tillfälliga utskottet, men då jag det gör, är det därför, att klämman synes mig vara alldeles för allmänt hållen. Om riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och uttala åtminstone någon förhoppning om reformer eller så, bör väl riksdagen ändå ge någon slags anvisning, åt vilket håll en reform bör gå.

Nu kan man säga, att detta står i motiveringen. Ja, men det räcker väl ändå ej. Och om kammarens ledamöter tänka på innebörden av denna kläm, där man vill, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla, »att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, vad som från statens sida kan göras för

Ang. förbättring av folkskoleväsendet på landsbygden.
(Forts.)

förbättring av folkskoleväsendet på landsbygden», tror jag nog man kommer till den slutsatsen, att varje års riksdag skulle kunna avlåta tre eller fyra hundra liknande skrivelser, alla visserligen väl befogade, men så formulerade, att Kungl. Maj:t av dem ej finge den allra minsta ledning.

Nu torde det vara erkänt, att allt för många riksdags-skrivelser göra mycket ogagn genom att upptaga mycken tid. Jag tror därför i likhet med föregående talare, att det enda Kungl. Maj:t skulle göra vore att remittera motionen till den nyinrättade folkskoleöverstyrelsen. Men den har ju redan till uppgift att tillse, i vad mån folkskoleväsendet både på landsbygden och i städerna kan förbättras. När man alltså ännu ej sett resultatet av denna nyinrättade institutions verksamhet, synes det mig vara ganska onödigt och dessutom innebära ett betydande misstroende mot denna institution att nu skriva. Om det skulle visa sig, att den nämnda institutionen ej tillvaratager folkskolans intressen, kan det naturligtvis längre fram bli skäl att riksdagen vidtar någon åtgärd, exempelvis avlåter en skrivelse, men den skrivelsen bör då ha en kläm, som är mindre allmänt hållen än denna.

Jag ber kammaren förena sig i mitt yrkande på avslag på utskottets hemställan.

Herr Helger: Herr talman, mina herrar! I anledning av de föregående talarnes anföranden, som ju alla tre uttalade sympati för den sak, det här är fråga om, skall jag be att få yttra endast några ord.

Det var endast två skäl, som anfördes mot det ifrågasatta skrivelseförslaget. Det ena framfördes av herr Beckman, i det att han ansåg, att vi borde se tiden an och vänta på vad folkskoleöverstyrelsen skulle komma att göra; och herr Hildebrand ansåg t. o. m. att en skrivelse sådan som den föreslagna rent av skulle kunna anses innebära ett misstroende mot folkskoleöverstyrelsen.

Jag tror ingalunda, att så behöver bli fallet. Jag har talat med en ledamot av folkskoleöverstyrelsen, och han ansåg för sin del det vara bra, att denna motion kommit fram. Jag tror, att det finnes åtskilligt i denna motion, som folkskoleöverstyrelsen näppeligen kan lägga sig i, t. ex. frågan om statsbidraget.

Vidare nämndes det, att skrivelsen var tämligen allmänt hållen, och det må medgivas, att så är, men detta har man gjort med full avsikt, därför att det är en hel del saker, som här behöva tagas i beaktande. Och jag har för min del, liksom utskottet, ansett det vara lämpligt, att Kungl. Maj:t hade fria händer så mycket som möjligt i fråga om utredningen. I de delar, vari riksdagens beslut erfordras, komma frågorna givetvis åter på riksdagens bord, och då blir det tillfälle för riksdagen att taga ställning till dem.

Herr Hildebrand yttrade, att varje riksdag skulle kunna avfärda en hel del sådana skrivelser från olika områden och besvara Kungl. Maj:t. Ja, nog skulle den det kunna, men jag hemställer verkligen, om inte detta utskottsutlåtande visar, att missförhållandena på folkskolans område vad landsbygden beträffar äro så stora, att man kan säga, att det knappast finnes ett annat område, där så stora missförhållanden råda. Jag tror sålunda, att utskottet har företett ganska goda skäl för att avlåta en skrivelse i ärendet och anhåller därför om bifall till utskottets förslag.

Ang. förbättring av folkskoleväsendet på landsbygden.

(Forts.)

Herr Hamrin: Herr talman! Jag ber blott att få erinra därom, att vid innevarande riksdag föreligger en motion avgiven av herr Hamilton m. fl. i vilken motion yrkas på åtgärders vidtagande i syfte att främja skolförhållandena särskilt på landsbygden. Då kammaren sålunda längre fram under riksdagens lopp för tillfälle att taga ståndpunkt i den fråga, som här föreligger, synes det mig vara lämpligast att uppskjuta avgörandet i densamma, till dess att nyssnämnda motion föreligger, och detta så mycket mer, som i samma motion föreslås positiva åtgärder för att främja just det mål, som herr Helger och utskottet här haft i sikte.

Då man genomläser den föreliggande motionen av herr Helger finner man, att densamma innehåller till stor del en polemik mot den motion, som förut framburits av herr Hamilton. För övrigt innehåller den en hel del beaktansvärda synpunkter och en del statistik, som är rätt nog så intressant. Övergår man vidare till utskottets motivering, finner man där alldeles samma förhållande. Där omnämnes en hel del siffror och framdrages en hel del olägenheter, som för närvarande vidlåda skolväsendet på landsbygden. Men när man sedan kommer till klämman, finner man icke det ringaste av positiva åtgärder föreslaget. Tvärtom talas i slutet av motiveringen om, att staten borde bidra med större delen av nu ifrågavarande utgifter, men utskottet vill icke ens i detta avseende intaga någon bestämd ståndpunkt, och slutligen säger utskottet, att riksdagen icke bör binda sig vid något visst av detta eller andra förslag till lösande av föreliggande betydelsefulla spørsmål.

Vad finnes det då för skäl till, att riksdagen avlåter en skrivelse, när riksdagen icke på något sätt kan ge något direktiv för att främja det mål, vartill man vill komma? Det är väl i alla fall så, att när man avlåter en skrivelse, skall man väl åtminstone ge uttryck åt en bestämd mening eller uppfattning i det ämne, varom man skriver, och icke blott därför, att en skrivelse skall komma till stånd, besluta en sådan.

Mycket riktigt har också den andra talaren i debatten, herr Beckman, framhållit, att då vi nu ha ett nytt ämbetsverk, nämligen folkskoleöverstyrelsen, som kommit till stånd så sent, som nu är händelsen, och detta ämbetsverk icke ännu hunnit visa,

Ang. förbättring av folkskoleväsendet på landsbygden.
(Forts.)

varthän det vill komma, så synes det även med hänsyn därtill vara överflödigt att nu skriva utan att kunna ge något som helst direktiv.

På grund av nu anförda förhållanden tillåter jag mig, herr talman, att instämma i yrkandet om avslag å den föreliggande motionen.

Herr Thorsson: Herr talman! Den nu föreliggande motionen berör ju ett ämne, som många gånger varit föremål för denna kammars behandling, nämligen frågan om att på ett tidsenligt sätt ordna vårt folkskoleväsende. Såsom motionären här omnämner i sin motion, har den tanken framkastats, att riksdagen skulle anvisa vissa fixerade anslag, som skulle utgå till särskilt landsbygdens kommuner i direkt syfte att underlätta kommunernas kostnader för folkskoleväsendet och få detsamma bättre ordnat.

När greve Hamilton första gången väckte motion om ett sådant anslag, så sympatiserade jag för min del mycket med den tanken att lämna ett sådant statsanslag till behövande kommuner, men jag kunde icke utfinna den rätta formen för att man verkligen skulle träffa de kommuner, som vore i behov därav, utan att man samtidigt därigenom skulle ge anslag till kommuner, som enligt min uppfattning icke behövde denna uppmuntran, om man nämligen skall göra någon jämförelse mellan de olika kommunernas bördor för sitt skolväsen.

Här har nu motionären ifrågasatt, att man verkligen skulle ingå på en allsidig utredning om, huru hela detta spörsmål skall läggas, så att, när riksdagen får denna fråga sig underställd till prövning, det då föreligger ett förslag, grundat på ett sådant undersökningsmaterial, att det icke endast blir tomma demonstrationer, vilka icke i något hänseende gagna kommunerna, utan ett resultat som i sig verkligen innebär ett förslag ägnat att lätta de hårdast tyngda kommunerna.

Vid sådant förhållande kan jag för min del icke inse, varför den omständigheten, att motionens kläm är lagd på en vid och bred basis, vilken tillåter en sådan allsidig utredning och undersökning, skall vara ett skäl för avslag på den föreliggande framställningen. Därför tror jag, att kammaren skulle fatta ett lyckligt beslut, om den lika enhälligt som utskottet vore villig att bifalla den föreliggande motionen.

Det gäller dock här ett ärende, beträffande vilket jag tror, att vi måste ha en fullständig och allsidig utredning, innan vi kunna bli eniga från olika håll om det anslagsbelopp, som skall utgå och om det sätt, varpå anslaget skall disponeras. Vid ett sådant sakernas förhållande betonar jag för min del än en gång, att jag finner att utskottet här gått riktigt till väga, då det bifallit motionens kläm i hela dess vidd.

Det förefaller mig, alldeles såsom motionären här sagt, att ökningen av statsbidraget till lärarnas avlöning visserligen kan

betraktas såsom en lättnad uti en del fall, men i andra fall åter kan den icke betraktas såsom sådan, nämligen för kommuner, som redan förut haft sig vissa inkomster tillförsäkrade genom den gamla brännvinsförordningen. Men även om en lättnad härigenom beredes för en del av de mest tyngda kommunerna, så kan jag icke föreställa mig, att denna lättnad är tillräcklig, för att dessa kommuner skola kunna ordna sitt skolväsende på ett fullt tillfredsställande sätt. Det måste dock betraktas såsom en synnerligen stor olägenhet, att så många av kommunerna icke kunna ordna sitt skolväsen på annat sätt, än att barnen få åtnöja sig med halvtidsläsning.

Ang förbättring av folkskoleväsendet på landsbygden.
(Forts.)

Såvitt jag fattar innehållet av motionen rätt, så skulle detta anslag, som här är ifrågasatt i främsta rummet tillkomma mycket hårt tyngda kommuner. Därför förefaller det mig, att denna motion just ger ett uppslag till, att vi skola på riksdagens bord få ett allsidigt prövat förslag, och så långt ifrån att detta skulle betraktas såsom ett ignorerande av den nyligen tillsatta folkskoleöverstyrelsen, skulle jag för min del anse, att det vore ett gott handtag för denna styrelse, om andra kammaren så enigt som möjligt vill bifalla det nu föreliggande förslaget.

På grund av vad jag sålunda anfört ber jag, herr talman, att för min del få på det livligaste yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rydén: Herr talman! Då ett avslagsyrkande här framställdts av en ärad talare på Jönköpingsbanken på skäl, som förefalla mig åtminstone i någon mån vila på en missuppfattning angående innebörden av den motion, vilken den ärade talaren nyss omnämnde, och då denna motion är remitterad till den avdelning av statsutskottet, av vilken jag är medlem, ber jag nu att få säga några ord för att söka tillrättalägga detta spörsmål.

Herr Hamilton väckte vid förra riksdagen en motion i detta ämne, vilken motion innehöll ett positivt förslag. Den utmynnade nämligen i det yrkandet, att riksdagen måtte till Kungl. Maj:ts förfogande för 1915 ställa ett belopp av högst 8,000,000 kronor att utgå i form av anslag till rikets skoldistrikt med 10 kronor för varje i folk- och småskolor undervisat barn i enlighet med villkor som Kungl. Maj:t skulle fastställa. Men denna princip, att låta barnantalet vara det bestämmande, är, det vill jag säga, även om jag därmed gör motionären, vars varma intresse för folkskolan jag skattar högt, i någon mån ledsn, enligt min uppfattning ohållbar. Den kritik, som den ärade motionären med all rätt häromdagen riktade mot herr Jespersens motion i fråga om statsbidrag till lärares avlöning, träffar också till viss del själva det förslag, som han vid förra riksdagen framlade, ty detta förslag tar ju icke hänsyn till, vilka verkliga bördor skoldistrikt ha för sitt skolväsende, utan tar blott rent mekaniskt hänsyn till, huru många barn det fin-

Ang. förbättring av folkskoleväsendet på landsbygden.
(Forts.)

nes i de olika skoldistrikten. Det är mot denna motion och det förslag, den går ut på, som herr Helger har riktat en kritik i den motion, han väckte vid förra riksdagen.

I den motion, som vid denna riksdag avgivits av herr Hamilton i detta ämne har motionären, och det på goda skäl, vill jag säga, släppt yrkandet om ett positivt förslag. Herr Hamiltons vid denna riksdag väckta motion, vilken i huvudsak har samma motivering som hans motion vid förra riksdagen, innehåller det yrkandet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, på vilket sätt ökade statsbidrag till kommunernas folkskoleutgifter lämpligast böra utgå, för att skattebördorna skola minskas och samtidigt de bättre skolformerna vinna ökad utbredning, samt att Kungl. Maj:t ville, om möjligt till nästkommande riksdag, framlägga de förslag till vilka utredningen kan föranleda. Den motion, som avgivits av herr Hamilton utmynnar således liksom herr Helgers motion i ett skrivelseförslag.

Nu ha omständigheterna dess värre fogat det så, att den ena av dessa motioner blivit remitterad till statsutskottet och den andra till ett tillfälligt utskott, detta beroende på den olika avfattning, som de båda motionernas klämmar erhållit. Dessa motioner borde naturligtvis ha behandlats av samma utskott, men klämman i herr Hamiltons motion har nu föranlett denna motions remitterande till statsutskottet, och vi ha icke där ansett oss ha tillräcklig grund att påyrka, att motionen skulle återställas till kammarerna.

Nu anser jag, att yrkandet om avslag å den nu föreliggande motionen på grund därav, att den icke innefattar något positivt förslag, icke är befogat, om man å andra sidan i stället tänker sig, att man skulle yrka bifall till den andra, den av herr Hamilton väckta, motionen. Dessa båda motioner böra icke få betraktas såsom varandras fiender eller motståndare, utan tvärtom äro båda framsprungna av ett gemensamt varmt intresse för folkskolan, och de böra stödja varandra och få icke göra ned varandra.

Jag vill sedan övergå till att granska de båda andra skäl, som anförts för det avslagsyrkande, som här framställts. Det ena av dessa skäl är ju det, att då man har en folkskolöverstyrelse tillsatt, bör man icke inkräkta på dess arbetsområde. Det skulle vara ett slags misstroendevotum hart när mot denna styrelse, har man velat ifrågasätta, att nu gå med på motionärens förslag. Det är emellertid helt säkert allom bekant, att folkskolöverstyrelsen är oerhört hårt belastad av arbete just nu i starten och de närmaste åren framåt. Folkskolöverstyrelsen har nu att söka bringa till verkställighet den seminarierreform, som beslutades av fjolårets riksdag, och jag vet, att det är ett omfattande och tidsödande arbete, som enbart denna del av folkskolöverstyrelsens arbetsprogram kräver. Folkskolöverstyrelsen har vidare medverkat till framläggandet av den stora propo-

tion om folkskolinspektionens omorganisation, som nu ligger på riksdagens bord och som vi från statsutskottets sida hoppas att ganska snart kunna förelägga kamrarna. Jag kan nämna, att vi på den avdelning, som behandlat denna fråga, äro alldeles eniga, kan jag säga, om den föreslagna reformen, och riksdagens uttalande i fjol ger anledning att antaga, att det finnes stora förhoppningar om att få denna fråga löst redan i år. Men då kommer folkskolöverstyrelsen att få på sin lott att även genomföra denna reform och omsätta detta riksdagens beslut i levande verklighet och detta kommer att kräva mycket arbete. Dessutom har folkskolöverstyrelsen hela det stora program, som folkskolundervisningskommittén nu är sysselsatt att slutföra, nämligen de nya normalplanerna för rikets folkskoleväsende, och jag vågar för min del bestämt uttala den uppfattningen, att folkskolöverstyrelsen sålunda har så rikligt och fullt upp med arbete för de närmaste åren framåt, att styrelsens tid och arbetskraft tages i anspråk på ett sätt, att man för visso kan säga, att man icke bör med hänsyn till folkskolöverstyrelsen skjuta undan det viktiga uppslag, som här föreligger. Men det är ju så ofta på det sättet, att när man icke vill en sak, så motiverar man detta så, som här skett. Jag vill nu icke alls beskylla den förste ärade talaren för något sådant i detta fall, men jag vill dock säga, att för mig framstår detta skäl, att man här icke bör gripa folkskolöverstyrelsen i ämbetet, såsom ett svepskäl; det vill jag i varje fall hava uttalat.

Jag tror nu, att även om folkskolöverstyrelsen icke vore så överhopad med arbete, som den verkligen är nu i starten och de närmaste åren framåt, skulle det i alla fall vara för frågans behandling i hög grad värdefullt, om denna utredning finge komma till stånd under medverkan även av andra än enbart skolmän. Det är klart, att om vid en dylik undersökning värdefulla uppslag beträffande landsbygdens skolväsende skola kunna föras fram, måste detta även ske under medverkan av representanter för landsbygden. Vi måste ha med den kommunala erfarenheten från landsbygden vid sidan om den pedagogiska erfarenheten, vare sig denna nu gäller landet eller staden, och därför hyser jag den uppfattningen, att om man över huvud taget skall kunna få fram ett värdefullt och gediget förslag på detta område, måste det ske genom medverkan även av krafter, som stå utanför folkskolöverstyrelsen, att man följaktligen här bör gå fram på den vanliga vägen, så att man på det ena eller andra sättet får en sakkunnig nämnd eller en kommitté, som under folkskolöverstyrelsens medverkan tager hand om detta ärende.

Vad klämman beträffar, skulle man ju kunna ifrågasätta huruvida icke där något mera strikt sades ifrån, vad man önskar. Jag kan dock för min del icke neka till att den föregående talaren, herr Thorsson, nog har rätt i sin uppfattning, att det är en fördel, att man vid igångsättandet av ett sådant arbete som

Ang. förbättring av folkskoleväsendet på landsbygden.
(Forts.)

Ang. förbättring av folkskoleväsendet på landsbygden.
(Forts.)

detta icke har alltför mycket bundit de krafter, som skola vara verksamma på detta område.

Slutligen ber jag att för min personliga del få till första tillfälliga utskottets medlemmar, som på ett så utmärkt sätt behandlat denna viktiga motion, rikta ett tack, och ett sådant kommer, därom är jag säker, även ifrån ofantligt många, som icke finnas inom denna kammare, ett tack för det utmärkta, fördomsfria och verkligen upplysta sätt, varpå utskottet behandlat denna motion, till vilken jag nu ber att för min del få yrka bifall.

Herr *Bogren* instämde häruti.

Herr *Welin*: Herr talman, mina herrar! Vi äro väl allesammans livligt överens om, att folkskoleväsendet icke är sådant, som man skulle önska. Det finnes där en mängd luckor, som borde fyllas. I allmänhet göra väl kommunerna, vad de kunna för att få skolväsendet så gott, som förhållandena medgiva. I allmänhet, säger jag, men det finnes ju många förhållanden, som inverka så, att kommunernas försök att förbättra skolväsendet förlamas, och framför allt gäller ju detta de ekonomiska förhållandena. Många kommuner äro starkt tyngda av utgifter för folkskolan, och ändock kan det hända, att skolväsendet inom dessa kommuner står ganska lågt. Hur det förhåller sig med skolväsendet, kunna vi för övrigt få en inblick i bl. a. genom den officiella översikt över folkskoleväsendet, som vi här alla fått, nämligen »Folkskolorna år 1911», och därjämte även genom några sammandrag därav, tillika med andra uppgifter, som förekomma i motionen och i utskottets motivering.

Det är ju klart, att det erfordras en betydligt ökad kostnad, för att man skall komma någonstans i fråga om skolväsendets förbättring. Men de flesta kommuner stå icke ut med någon avsevärd förbättring, och därför gäller det att få staten att ingripa på bästa möjliga sätt. Framför allt behöves detta ingripande för de mera fattiga bygderna; de mera förmögna bygderna reda sig nog själva, och särskilt gäller detta om städerna, där något ingripande från statens sida alldeles icke torde vara av behovet påkallat.

Vilka är det nu, som få lida av de svårigheter, som uppkomma på grund av bristande ekonomisk tillgång hos kommunerna? Jo, det är de fattiga kommunerna och där framför allt de fattiga barnen. Det är dessa, som bli lidande, på grund av att det saknas medel för att ordna skolväsendet på bästa sätt. Motionären har nog rätt, då han på ett ställe säger: »barnens rätt till undervisning måste på allt sätt värnas». Om staten nu ingriper och lämnar något avsevärt understöd åt dem, som verkligen äro i behov därav, så kommer detta icke att bli i någon högre grad betungande, emedan denna kostnad kommer att för-

delas på riket i sin helhet. Det blir framför allt de mera bemedlade, som få bidra till detta understöd. Det blir dels de mera bemedlade personerna och dels de mera bemedlade bygderna, och dessa kunna också stå ut med att ge ett sådant understöd.

Jag anser, att just en sådan åtgärd, som låter de mera bemedlade få hjälpa de mindre bemedlade — och detta gäller både om individer och bygder — bidrager till att öka solidariteten inom samhället. Vi kunna långt ifrån säga, att Sverige ännu är vordet ett, såsom det borde vara, men detta, att vi litet var finge hjälpa varandra i våra trångmål, skulle bidraga till denna önskvärda solidaritet inom samhället.

Det har sagts, att utskottets betänkande icke vore tillräckligt klart därutinnan, att några bestämda riktlinjer icke finnas angivna i klämman. Men läser man utskottets motivering, finner man där alldeles tillräckligt uttalat, vad meningen här är, nämligen just att få ett ökat bidrag från statens sida. I den mån, som staten på det sättet bisträcker kommunerna i deras försök att ordna skolväsendet, så tillkommer också såsom en alldeles självklar sak, att detta skolväsende blir undan för undan bättre, utan att kanske någon alldeles särskild åtgärd för ändamålet behöver tillgripas. Om man sålunda läser motiveringen, skall man finna, att där alldeles tillräckligt klart blivit uttryckt, vad som är meningen. Kommer man alltså därefter, att staten vill lämna större understöd åt kommunerna, så följer också därav, även med nuvarande skolförhållanden, alldeles givet ett bättre ordnande av skolväsendet inom respektive kommuner, som komma i åtnjutande av ett sådant understöd.

Jag har med detta velat framhålla, att utskottet i sin behandling av motionen funnit densamma vara förtjänt av ett erkännande och ett bifall från riksdagens sida, och jag skall, herr talman, för min del be att få yrka bifall till motionen och till utskottets tillstyrkande hemställan av densamma.

Herr Lundgren: Herr talman! Blott ett par ord med anledning av vad som här yttrats ifrån ett par håll av representanter, som tillhöra städerna, vilket förhållande kanske i någon mån förklarar, att de ställt sig avvisande mot detta förslag.

Här har framhållits, hurusom i motiveringen till detta utskottsutlåtande icke finnes några bestämda riktlinjer till underlag för en skrivelse till Kungl. Maj:t. Detta påstående är icke med verkliga förhållandet överensstämmande, utan jag tror, att var och en, som mera noggrant läser detta utskottsutlåtande, snart skall komma underfund med, att här finnes åtskilligt att taga vara på och som i en skrivelse till Kungl. Maj:t kan utgöra en rätt god grundval. Jag har här från utskottsutlåtandet antecknat sex punkter, som innefatta bestämda och klara riktlinjer för en sådan skrivelse. För det första har utskottet på sidan 17 givit en anvisning, huru man bör gå till väga för att beträffande folkskolarbetet sprida upplysning hos den stora

Ang. förbättring av folkskolväsendet på landsbygden.
(Forts.)

Ang. förbättring av folkskoleväsendet på landsbygden.
(Forts.)

allmänheten, nämligen så, att folkskoleinspektören borde samla befolkningen till överläggningar om skolans angelägenheter. För det andra ha vi en punkt, som rör klarare bestämmelser beträffande användning av sådana skolformer, som äro avsedda att användas blott i undantagsfall, men som nu tyvärr användas i stor utsträckning, trots det, att de enligt folkskolestadgans föreskrifter borde vara avsedda blott för nödfall. Vidare rekommenderas här bestämmelser, som begränsa antalet undervisade barn för varje lärare, så att icke alltför stor undervisningsbörda lägges på lärarna, och detta förhållande exemplifieras också högst upp på sid. 16, såsom herrarna kunna se av utskottsutlåtandet. Likaså har utskottet framkommit med ett förslag beträffande underlättande genom statens försorg av inackordering av sådana barn, som ha lång väg till skolan, men på grund av föräldrarnas fattigdom icke äro i tillfälle att själva betala denna inackordering. Vidare framhålles här nödvändigheten utav en förändring av en paragraf i folkskolestadgan, vilken, enligt vad utskottet har sig bekant, missbrukas i alldeles oerhörd grad ända därhän, att i många skolor det icke finnes någon högsta klass blott därför, att barnen avgå i förtid, utan att ha inhämtat det för folkskolan avsedda minsta kunskapsmättet. Jag skall även be att få påpeka, hurusom i utskottets motivering finnes ganska tydligt angivet ett annat önskemål, som tränger sig fram, nämligen behovet av bättre skollokaler, och hurusom utskottet framhåller, att vid den blivande utredningen även borde tillses, vad som kan göras för att i detta hänseende åstadkomma en förbättring.

Jag tror, herr talman, att denna utskottets motivering är så pass tydlig, klar och vägledande som över huvud kan behövas, och för övrigt få vi väl tro, att den kommitté, som Kungl. Maj:t tillsätter, även skall vara utrustad med så pass stor erfarenhet och så stor förmåga att tänka, att utskottet eller riksdagen i sin skrivelse icke behöver i alla möjliga smådetaljer hålla fram pekpinnen för sagda kommitté.

Jag skall be, herr talman, att på grund av vad jag nu här anfört få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. förbättring av folkskoleväsendet på landsbygden.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 101 ja mot 66 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 8.

Föredrogos vart för sig andra kammarens tredje tillfälliga utskottsutlåtanden:

nr 1, angående herr Olaussons motion, nr 28, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i hittills tillämpat förfarande vid fastställande av taxor för färjnrättningar; och

nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om viss ändring i förordningen angående befäl å svenska handelsfartyg m. m. den 29 mars 1912.

Utskottets i dessa utlåtanden gjorda framställningar biföllos av kammaren; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen nämnda beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 9.

Avgåvos följande nya motioner, nämligen av:

herr *Zetterstrand*, nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 165, med förslag till förordning angående stämpelavgiften; och

herr *Vahlquist m. fl.*, nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 188, angående förhöjning i gratialen åt avskedad manskap vid armén.

Dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 10.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för civildepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 14 dennes komme att besvara herr Ericssons i Vallsta interpellation angående utredning rörande alternativa förslag i fråga om ostkustbanans framdragande mellan Hudiksvall och Sundsvall.

§ 11.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets memorial och utlåtande:

nr 9, i anledning av inom utskottet väckt fråga om åtgärder till tryggnad av röstlängdens vid andrakammarval offentlighet; och

nr 10, i anledning av dels väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om utarbetande av förslag till sådan ändring av lagen om val till riksdagen, att deras rösträtt tryggas, som utan eget förvällande ej blivit upptagna i röstlängden, dels uppkommen fråga om åtgärder till skydd för rösträtten i sådana fall, där röstlängd förkommit;

lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av justitieombudsmannens framställning till riksdagen om åtgärder för större skyndsamt i fråga om inställande för häradsrätt av personer, som häktats för brott;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lättnader i stängselskyldighetens fullgörande;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av förra militiebostället Ängsholmen nr 1 med Borghaga nr 1 i Stockholms län med visst undantag;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra skogvaktarbostället Stora Söderby nr 3 i Stockholms län;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Bredevik nr 1 och 2 samt Skjunnaryd nr 1 i Jönköpings län;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Götetorp nr 1 jämte Götetorp nr 2, en utjord, i Kalmar län;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Ljung nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Kattarp nr 9 i Malmöhus län;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra häradsskrivarbostället Torpa nr 4 Måns Jonsgården och nr 5 Arvid Snickargården i Skaraborgs län;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från Hunnelundstorp under Visborgs kungsladugård i Gottlands län;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Tofta nr 1 och 2 Söder- och Västergård i Kronobergs län;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Sälshög nr 7, 11 och 14 med Sälshög nr 12 i Kristianstads län;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av en lägenhet från förra militiebostället Väster Bitterna nr 2 Kartegården i Skaraborgs län;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av vissa områden från förra militiebostället Long nr 3 Storegård i Skaraborgs län jämte en i ämnet väckt motion;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss, till statens domäners fond hörande kronoegendom;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående av lägenheten Ljungebo till staden Västervik;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till lantförsvaret av viss del av det till förra majorsbostället Gudhem nr 1—9 med Holmäng nr 1 Hulegård i Skaraborgs län hörande utskiftet Helle;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg åt vissa kronojägare;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående eller upplåtande i vissa fall av mark från kronoegendomar;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnader vid det åt veterinärinrättningen i Skara anslagna stads-hemmanet Brogården m. m.;

nr 63, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning i vad angår jordbruksärendena;

nr 64, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om rätt att till fullgörande av skyldighet att underhålla enskild väg taga väglagnings-ämnen å annans mark;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om hingstbesiktningstvång;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning beträffande orsaker till och botemedel mot den avtagande nativiteten m. m.;

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3 i anledning av väckt motion om åtgärder till återinsättande av de under bruk skatteköpta hemmanens åbor i besittningen av skogen å hemmanen.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Westman</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 14 juli,
» <i>Flognfält</i>	» 9 » » » 12 »
» <i>Johansson</i> i Brånalt	» 4 » » » 13 »
» <i>Olsson</i> i Järnsida	» 4 » » » 14 »
» <i>Andersson</i> i Hägelåkra	» 4 » » » 14 »

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 36. 2

Lördagen den 11 juli.

herr <i>von Hofsten</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 13 juli,
» <i>Liljedahl</i>	» den 13 juli,
» <i>Pålsson</i>	» 4 dagar fr. o. m. den 14 juli,
» <i>Torgén</i>	» 2 » » » 12 » och
» <i>Vahlquist</i>	» den 13 juli.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,20 e. m.

In fidem
Per Cronvall.